

POLSKI UNIWERSYTET NA OBCYZŹNIE
W LONDYNIE

ZESZYTY NAUKOWE

SERIA TRZECIA, NR 3, 2015

JOLANTA TATARA

POLSKA SZKOŁA IM. JANA PAWŁA II W LEMONT, USA

OŚWIATA POLSKA POZA GRANICAMI RZECZYPOSPOLITEJ – STAN I PERSPEKTYWY NAUCZANIA PRZEDMIOTÓW OJCZYSTYCH W STANACH ZJEDNOCZONYCH AMERYKI PÓŁNOCNEJ

Pomyślny rozwój społeczeństwa opiera się na relacjach współzależności ludzi, którzy coraz częściej próbują sobie odpowiedzieć na pytanie: kim jesteśmy? Określają się w kategoriach języka, religii, historii, obyczajów, kultury i edukacji, a w rezultacie identyfikują się z określonymi grupami etnicznymi.

Związany ze strukturą społeczną problem wielokulturowości Stanów Zjednoczonych od zawsze był macecznikiem różnorodnych idei i pomysłów, będąc w równym stopniu przedmiotem troski tak polityków, jak i pedagogów.

Ameryka jest krajem, który buduje swoją tożsamość, jednocześnie nie odbierając jej innym. Współczesna polityka USA wspiera rozwój poszczególnych kultur oraz związanych z nimi języków poszczególnych grup etnicznych, zapewniając równocześnie możliwość opanowania języka angielskiego. Wychowanie w edukacji amerykańskiej traktowane jest jako transmisja zdobyczy kulturowych i podtrzymywanie naturalnych interakcji dziecka z jego środowiskiem i rozwijającym się społeczeństwem. Przyświeca temu idea jak najlepszego przygotowania uczniów do uczestnictwa w wielokulturowym życiu poprzez rozwijanie potencjalnych możliwości każdego z nich. Realizacja tych zamierzeń polega na indywidualnym podejściu, uwzględniającym także sferę wartości, z którą są związani, tak aby nie odcina-

jąc się od korzeni, stawali się lepszymi obywatelami Stanów Zjednoczonych i mieli większe szanse życiowe.

Słowa prof. Joan Friedenberg z Uniwersytetu Southern w stanie Illinois – *każde państwo, które otwiera drzwi dla emigrantów, otwiera je także dla ich dzieci...* – określają charakter zmian, na rzecz bowiem szeroko rozumianych procesów i zjawisk pluralistycznych zrezygnowano z działań zmierzających do tzw. asymilacji narodowej.

Za podstawę prawną regulującą bilingwistyczny model edukacji przyjęto **The Bilingual Education Act**, zatwierdzony w 1968 roku, a ratyfikowany przez Kongres USA odpowiednio w roku 1974 i 1988. Istotą tej ustawy jest próba znalezienia remedium na problemy związane z adaptacją środowisk imigracyjnych, realizowana poprzez wprowadzanie do szkół dwujęzycznego systemu nauczania.

Strukturę oraz wytyczne amerykańskiej oświaty określają akty prawne, z czego **No Child Left Behind Act** z 2002 roku odzwierciedla założenia ideologiczne, polegające na równym dostępie do informacji i nauki w optymalnych warunkach, umożliwiających pełne wykorzystanie potencjału ucznia.

Pomimo tego że – według amerykańskiego ustawodawstwa oświatowego – każda z mniejszości narodowych i etnicznych ma nadane szerokie prerogatywy edukacyjne, nie wszystkie grupy korzystają z tych praw w równym stopniu. Działania wielu rządów krajów pochodzenia imigrantów zamieszkałych na terenie USA zogniskowane są wokół promowania rodzimej kultury, przede wszystkim własnego języka. Wprowadzenie do systemu szkolnictwa (zarówno publicznego, jak i prywatnego) zajęć edukacyjnych w zakresie nauki języków ojczystych otwiera tym państwom możliwość kształtowania polityki edukacyjnej wobec mniejszości na terenie USA. Działania prowadzone są w oparciu o umowy dwustronne.

W takim kontekście funkcjonują też amerykańskie szkoły polonijne. Jakie zadania stoją przed nimi? Przede wszystkim wyposażenie dzieci w umiejętność posługiwania się językiem ojczystym, zapoznanie z historią Polski i jej tradycjami, kształtowanie tożsamości kulturowej, postawy identyfikacji z krajem pochodzenia z równoczesnym otwarciem na inne kultury.

W USA, mimo że wiele osób pochodzących z Polski wykonuje prestiżowe zawody oraz zyskało dobrą pozycję społeczną (i trzeba dodać, że to tendencja wzrostowa), wciąż pokutuje wizerunek Polaka jako nisko wykwalifikowanego pracownika, wykonującego słabo płatne prace. A zatem do zadań polskiej edukacji należy rozbudzanie ambicji młodych ludzi i zachęcanie ich do zdobycia możliwie najlepszego wykształcenia, co w konsekwencji buduje również prestiż naszego Kraju. Celem

specyficznym jest bycie oparciem dla uczniów, zwłaszcza gdy pozbawieni rodziny i przyjaciół pozostawionych w Polsce są w Ameryce od niedawna. Szkoła polonijna to dla nich szansa na odnalezienie się w nowej sytuacji, zwłaszcza że nauczyciel wywodzący się z tej samej kultury etnicznej i językowej może łatwiej rozpoznać potrzeby i wyjść im naprzeciw.

Dla uczniów urodzonych w Stanach Zjednoczonych, których związki z Polską są innego rodzaju, obecność w szkole polonijnej wynika z potrzeby uwierzytelnienia przekazów rodzinnych, nadania im geograficznych i historycznych realiów. Tutaj takie osoby mogą znaleźć pomoc w określeniu, kim są, aby będąc tego świadomymi, mogli w pełni uczestniczyć w życiu kraju, w którym mieszkają. A trzeba wiedzieć, że większość badań socjologicznych dotyczących przemian kulturowych imigrantów ukazuje kryzys tożsamości w generacji wzrastającej poza ojczyznę przodków – i to już w drugim pokoleniu. Amerykańskie Biuro Statystyczne podaje, że 3% Amerykanów, czyli około dziewięć milionów ludzi ma polskie pochodzenie, jednak tylko 7% z nich, czyli około 600 000 używa języka polskiego na co dzień¹.

Ponaddwustuletnie doświadczenie pokazuje, że odpowiedź na wciąż aktualne pytanie o to, czy ułatwiać integrację, czy przede wszystkim strzec polskiej tożsamości, brzmi: promować integrację społeczną równoległe z zachowaniem i pielęgnowaniem ojczystego dziedzictwa. Do tego potrzeba mądrych pedagogów, którzy afirmując tradycje polskie, nie będą deprecjonowali tradycji innych – aby Polacy nie zamykali się w swoim kręgu, innych postrzegając jako obcych, co w konsekwencji zawsze okazuje się słabością.

Szkoła polonijna powinna zapewnić uczniom i nauczycielom miejsce przyjazne, które będzie sprzyjało rozwojowi zarówno jednych, jak i drugich, wzmagało w nich wytrwałość i entuzjazm do tego, co robią. Chodzi też o to, by jej oferta była ciekawa, nie ograniczała się do nauki języka, ale by proponowała fascynującą podróż w głąb szeroko rozumianej kultury polskiej. Do ważnych zadań szkoły należy również budowanie pozytywnego wizerunku kraju pochodzenia, który większości młodych ludzi kojarzy się wyłącznie z wypoczynkiem wakacyjnym i odwiedzinami u rodziny. Bardzo ważne jest uświadomienie im, jak ogromny rozwój dokonał się w Polsce w ciągu ostatnich lat, a także zapoznanie ze skierowaną do polonijnej młodzieży szeroką ofertą studiów (również w języku angielskim) oraz wdrażanie projektów translatorskich, mogących mieć wpływ na jej późniejszą drogę zawodową.

Przy tym wszystkim należy uważać, aby przybliżając Polskę, z jednej strony – nie omijać dotyczących jej spraw trudnych, kontrowersyjnych (zarówno aktual-

¹ U.S. Census, 2012.

nych, jak i z przeszłości), a z drugiej – unikać stronniczości, by nauczyciel nie indoktrynował uczniów swoimi poglądami politycznymi, religijnymi, społecznymi itd., ale przekazywał rzetelną wiedzę, pobudzając młodych do refleksji i kształtując w nich postawę krytyczną wobec poznawanych faktów.

Jeśli przyjmiemy, że współczesne społeczeństwa podlegają procesom szybkiej modernizacji, nie dając stałych i gotowych znaczeń, najbardziej istotnym zadaniem edukacji międzykulturowej jest przekazywanie młodemu pokoleniom kultury ojczystej w warunkach emigracji (zagadnienia transnarodowości, integracji, dwukulturowości). Wobec powyższego warto pochylić się nad zagadnieniami, takimi jak:

- promocja polskiego dziedzictwa i kultury za granicą;
- próba zdefiniowania tożsamości współczesnej Polonii poprzez pryzmat jej dziedzictwa emigracyjnego, w tym językowego;
- podkreślanie ważności kontaktu i komunikacji narodowej na obczyźnie;
- powinności i możliwości edukacji międzykulturowej młodzieży polskiej poza granicami Kraju.

Sprawą oczywistą jest, że realizowany w szkole polonijnej program powinien rozbudzać zainteresowanie dziedzictwem kulturowym Polski. Stanie się tak, jeśli placówka będzie żywa i dynamiczna, skutecznie broniąca się przed patosem i tendencjami ksenofobicznymi. Mało tego – także współpracująca z różnymi organizacjami lokalnej (a nawet szerszej) społeczności, uczelniami, instytucjami kultury, amerykańskimi szkołami, a ponadto korzystająca z nowych technologii, podnosząca jakość pracy za pośrednictwem konferencji, seminariów, szkoleń itp.

Oddziaływanie szkoły polonijnej może być skuteczniejsze poprzez organizowanie z przedstawicielami innych grup etnicznych spotkań, umożliwiających wzajemne poznawanie i budzenie szacunku wobec różnych narodów i kultur, w tym polskiej ze strony innych nacji. Tak więc otwartość, ale i wierność wartościom ponadczasowym, umożliwiającym rozwój ludzkości, a także umiłowanie polskości ze świadomością naszego wkładu w chlubne zdobycze cywilizacji (nauki i kultury) wydają się podstawą funkcjonowania oświaty polonijnej i gwarantem jej właściwego miejsca na mapie świata.

JOLANTA TATARA

**POLISH EDUCATION BEYOND THE BOUNDARIES
OF THE REPUBLIC – THE CONDITION AND PERSPECTIVES
OF TEACHING THE NATIONAL CURRICULUM IN THE USA**

SUMMARY

The positive development of society is linked to inter-dependence between people, who often ask themselves the following question: who are we? They define themselves with the help of categories: language, religion, history, traditions, culture, and education.

America is a country that is building its identity, while at the same time not taking away the identity of its immigrants. American education upholds and supports the interactions of children with their natural environment and culture. Therefore, it is necessary to give Polish school students the opportunity to learn Polish language, history, and culture, in order to make them better citizens of the United States, so that they may proudly represent the Polish ethnic group, of which they are a part.

Polish schools should give students the opportunity to interact with their own culture, gain an understanding of this culture, and improve their communication skills, in the hope that this will give them a sense of cultural identity, and also the ability to open up to other cultures.

Polish education has many more functions and responsibilities outside Poland than it does within Poland; it not only teaches, but also provides support for students. The main goal of Polish schools is to help students answer the following question: who am I? – I, who am conscious of my roots, while at the same time wishing to participate fully in the country in which I am living?

Keywords: Polish education in the USA, educational law, bilingualism